

بررسی مواجهم ابن سینا با آراء پیشینیان در باب چستی لذت

حوریه شجاعی باغینی^۱، عین‌الله خادمی^۲، امیرحسین منصورى نوری^۳

چکیده

چیستی لذت موضوعی است که نیازمند بررسی همه‌جانبه و واکاوی دقیق است. این بررسی از نظر شیخ‌الرئیس بوعلی‌سینا از اهمیت ویژه‌یی برخوردار بوده است. بخشی از این واکاوی در موضوع مذکور، به نحوه مواجهه او با آراء پیشینیان بازمی‌گردد. هدف نوشتار حاضر بررسی سیر اندیشه گذشتگان در موضوع لذت و همچنین بررسی میزان بهره‌گیری و تأثیرپذیری بوعلی از آراء پیشینیان است که در ضمن آن به چگونگی مواجهه او با آراء گذشتگان پرداخته میشود.

این پژوهش دربردارنده دو مطلب است: یکی اینکه ابن‌سینا در مواجهه نقادانه نسبت به تعریف زکریای رازی، تبیین دقیقی از خطای تعریف او ارائه مینماید، اما بیشتر از آنکه ثبت این نقد به وی نسبت داده شود به نام فخررازی شناخته شده است. مطلب دیگر، اینکه شیخ‌الرئیس در مواجهه بعدی خود از بیان کوتاه معلم ثانی در تعریف لذت بهره گرفته و بدین لحاظ وامدار فارابی است.

۱۲۳

ابن‌سینا با توجه به نقدهای وارد بر تعریف رازی آن را وامیگذارد و با استفاده از نگاه وجودشناختی فارابی در بیان چیستی لذت، دیدگاه وی را برای تعریف

۱. دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، مربی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات (نویسنده مسئول)؛ shbaghini@yahoo.com

۲. استاد فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی؛ e_khademi@ymail.com

۳. دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی؛ amirhoseindoa@gmail.com

تاریخ تأیید: ۹۷/۱۱/۱۵

تاریخ دریافت: ۹۷/۹/۶

خود مبنا قرار می‌دهد و آنگاه با مبانی فلسفه مشاء و کمال‌محمورانه خود به تکمیل تعریف در آثارش همت می‌گمارد، تا جایی که تعریف وی بعنوان تعبیری پذیرفته‌شده در بیشتر آثار کلامی و فلسفی پس از او مبنا قرار می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: لذت، ادراک، مغالطه اخذ ما بالعرض مکان ما بالذات، ابن‌سینا، فارابی، زکریای رازی، فخررازی

* * *

طرح مسئله

شیخ‌الرئیس بوعلی سینا (۳۷۰-۴۲۸ ه.ق) فیلسوف و پزشک بزرگ قرن چهارم هجری قمری، در بیشتر مباحث فلسفی از جایگاه برجسته‌یی برخوردار است، از اینرو شناخت و بررسی همه‌جانبه آراء و مسائل مطرح‌شده از سوی وی از اهمیت ویژه‌یی برخوردار است. چستی لذت نیز از مسائلی است که به واکاوی دقیق بر پایه دیدگاه بوعلی نیاز دارد. بخشی از این واکاوی در موضوع فوق، به نحوه مواجهه او با آراء پیشینیان بازمی‌گردد. این بررسی با دیدگاهی همه‌جانبه از آن جهت اهمیت دارد که تدقیقها و نکات کلیدی بیان‌شده در فلسفه ابن‌سینا و بتبع وی پیروان مکتب مشاء، مورد توجه قرار گیرد؛ چرا که عدم توجه به این ظرایف، به مغفول ماندن برخی نکات و احتمال شناخته شدن آنها به نام فیلسوف دیگر می‌انجامد؛ چنانکه در این موضوع چنین غفلی اتفاق افتاده است.

این فیلسوف بزرگ ایرانی، وارث افکار و آثار اسلاف خود از فلاسفه یونانی تا حکمای اسلامی بوده و همچون ایشان به تحقیق و تدقیق در مباحث گوناگون پرداخته است. در سیر تفکر او اگرچه نمیتوان بطور قطع بیان داشت که به تمام آراء گذشتگان خود آگاهی داشته است، اما میتوان نحوه بهره‌گیری او از آراء ایشان را رهگیری کرد. در موضوع لذت نیز با توجه به بهره‌گیری اقوال حکمای دیگر در آثارش میتوان مواجهه او با آراء پیشینیان را بررسی نمود.

بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حاضر پرداختن به چگونگی نحوه مواجهه

